

Construind capitalul social in Romania post-comunista

Fundatia Noi Orizonturi si educatia prin aventura

Roland Hoksbergen

Colegiul Calvin

Octombrie 2006

“S-a intamplat pe neasteptate intr-o calda si insorita zi de Iunie in 2004. Stand in fata unui grup de parinti, profesori si colegi adunati la evenimentul sfarsitului de an la Liceul <Sfantul Sava> din Bucuresti, Roxana Iosif a pasit in fata spre a se adresa multimii. Dar in locul banalitatilor anticipate, cuvintele ei au fost serioase: “Am fost invatati timp de 4 ani ca nu avem dreptul de a comenta, de a avea pareri diferite de cele impuse noua, ca o minciuna e cea mai buna modalitate de a construi o viata buna, ca lipsa de onestitate poate fi o calitate, ca, de asemenea, coruptia e rasplatita, ca putem sa obtinem ceva fara sa muncim pentru acel lucru. Suntem invatati ca a copia la teste e mai bine” [Dimancescu, 200,111]

Putine persoane ar fi putut sa scoata in evidenta una din principalele provocari ale dezvoltarii in Romania intr-o maniera mai directa si mai credibila decat cea prin care a facut-o Roxana la propria absolvire. Profesorii si oficialitatile din cadrul liceului au fost, normal, luati prin surprindere, dar nouasprezece dintre colegii absolventi ai Roxanei au pasit in fata in semn de sustinere. Reactiile au fost diverse. Directorul a recomandat Roxanei o vizita la psihologul scolii, in timp ce ambasadorul Statelor Unite in Romania, Michael Guest, i-a laudat curajul, a numit-o un viitor conducator si a afirmat: “un asemenea act unic de curaj mi-a rasplatit increderea in viitorul acestei tari”. [Dimancescu, 2004, 111].

Alaturi de Roxana, cei nouasprezece colegi ai ei si ambasadorul SUA sunt printre cei care gasesc coruptia ca fiind unul din blestemele Romaniei. Coruptia este motivul principal pentru care Uniunea Europeana a amanat in mod repetat ascensiunea Romaniei ca stat membru al Uniunii. Indexul pentru observarea coruptiei in 2005 al Transparency International plaseaza Romania printre tarile cele mai corupte din Europa occidentala si de est. Aceasta il face pe istoricul Tom Gallagher sa fie pesimist in legatura cu viitorul democratiei participative in Romania¹. Coruptia este denuntata si de romani. Intr-o dezbatere recenta in legatura cu

imaginea de ansamblu a dezvoltării României, șapte studenți români la Harvard au susținut că doar corupția e singurul obstacol major al României. La fel ca și ambasadorul Guest, acești autori sunt încrezători că generația tânără, post-comunistă va fi capabilă să depășească corupția, pe care mulți o consideră ca fiind o moștenire a erei comuniste. [Dimăncescu 2004]

O societate post-comunistă precum România, care se luptă cu o corupție în permanentă extindere, furnizează un mediu favorabil pentru aplicarea, testarea sau chiar extinderea câtorva dintre contribuțiile inovatoare ale lui Denis Goulet în teoria dezvoltării. Anticipând dezbaterile contemporane asupra rolului culturii, importanței capitalului social și asupra importanței participării și implicării, ideile lui Goulet în legătură cu coordonarea unei dezvoltări autentice bazate pe valorile oamenilor rămân relevante pentru eforturile de astăzi de a înțelege și a promova dezvoltarea umană². Pentru România, bariera e înaltă, deoarece eforturile de a promova dezvoltarea autentică trebuie să se adreseze realității în care valorile și instituțiile românești încă se luptă pentru propria impunere și respectabilitate în era post-comunistă.

Cum se poate construi pe valori locale care au fost distruse intenționat, și cum se poate promova participarea reală, când capitalul social a fost corupt? Unii speră că aderarea la Uniunea Europeană, o binecuvântare mult așteptată pentru creșterea economică, va aduce un răspuns acestor întrebări. Dar pentru Goulet doar creșterea economică nu a fost niciodată de ajuns deoarece oamenii au nevoie și de respectul de sine, de libertate și de împlinire în căutarea transcendentă a unui sens și a unui scop. Cum poți ajuta oamenii să aspire la transcendentă când timp de 45 de ani sensurile transcendente au fost denigrate, iar activitățile religioase au fost aspru pedepsite și uneori violent reprimite? Aceste întrebări se află printre cele adresate în cadrul studiului României contemporane și în cadrul organizației non guvernamentale, Fundația Noi Orizonturi [FNO]³, care ține piept acestor aspecte într-o manieră directă.

La nivel mondial, FNO nu se află printre cele mai mari, cele mai vechi sau cele mai cunoscute ONG-uri. Ceea ce atrage atenția însă asupra FNO este faptul că misiunea ei explicită este să construiască capitalul social în rândul tinerilor, pregătind astfel o nouă generație de lideri care pot restaura o cultură a virtuții, a responsabilității civice și a comunității. Prin vizarea explicită a dezvoltării capitalului social, FNO “batătoare” o nouă carare în practica dezvoltării. În timp ce mulți teoreticieni și organizații pentru dezvoltare consideră capitalul social ca având o mare importanță, nu cunosc nici o organizație al cărei scop explicit să fie acela de a construi capitalul social, pe care Woolcock și Narayan îl definesc simplu ca “norme și rețele care îi învață pe oameni să acționeze în mod colectiv”[2006, 32-33]*4.

Asa cum încearcă și acest capitol să demonstreze, prin asumarea acestei misiuni, prin strategiile educației prin aventură și educației prin serviciu în folosul comunității, FNO

coordoneaza o dezvoltare autentica ce recupereaza si construiește valorile pozitive ale culturii romanesti. FNO furnizeaza astfel un exemplu al lumii reale despre cum poate arata munca in dezvoltarea autentica intr-o societate post-comunista.

Denis Goulet si Ideea Dezvoltarii Autentice

Denis Goulet a intalnit in experienta sa de viata o problema etica de baza a dezvoltarii umane, problema pe care a supranumit-o “cruda alegere”. Pe cand era tanar, Goulet a trait in randul a doua triburi nomade din Algeria ca observator participant. Aici s-a confruntat cu o dilema existentiala care parea sa ofere acestor 2 societati doua optiuni egal inacceptabile pentru viitor. Puteau ori sa ramana la nepretuitele lor traditii ori puteau sa se modernizeze, costul oricarei optiuni fiind la fel de ridicat. Daca ar fi optat pentru modernizare, atunci si-ar fi pierdut cultura, limba, traditiile, religia si chiar propria identitate. Daca ar fi ales sa pastreze traditiile, atunci ar fi ramas saraci din punct de vedere material, marginalizati pe scena mondiala si neputinciosi in fata atacului tehnologiei moderne, puterii politice internationale si a globalizarii economice. Nevrand sa accepte inevitabilitatea nici unei optiuni, Goulet a pornit in cautarea unei a treia optiuni, una ce onoreaza si respecta integritatea culturilor locale chiar daca permite adoptarea si integrarea in functie de necesitate a tehnologiilor si a modurilor de viata moderne.

Goulet se refera la aceasta a treia optiune ca “dezvoltare autentica”, definita prin “construirea de catre o societate umana a propriei istorii si a propriului destin, a propriului univers de sensuri” [Goulet 2000, 134]. Ca si Chinua Achebe in cartea “Things Fall Apart” [Lucrurile se naruie], Goulet a fost martorul unor societati bogate din punct de vedere cultural, dar sarace din punct de vedere material, care erau distruse in timp ce curentele modernizarii le furau controlul asupra propriului viitor. Goulet argumenteaza ca daca oamenii ar fi autorii propriei dezvoltari in loc de a fi doar tinta unei dezvoltari impuse din exterior atunci ei ar putea sa navigheze cu succes pe drumul dintre cele doua extreme.

Prin aceasta definire a dezvoltarii autentice, Goulet impartaseste o opinie similara cu reprezentanti ai curentului post-dezvoltare precum Arturo Escobar (1994) si militanti ai localizarii precum David Korten (2006). Dar Goulet este mai mult decat un localizator sau un relativist, deoarece el considera ca toate societatile, in propriile lor contexte existentiale, lupta pentru sens si transcendentă, nu doar pentru ele ci pentru intreaga umanitate. In numeroasele culturi, societati si tari pe care Goulet le-a studiat, el gaseste in eforturile locale o lupta pentru valori universale si sens, prin care oamenii cauta “o viata buna”. Printre cele mai respectate si

cel mai adesea citate descoperiri ale lui Goulet se afla identificarea a trei valori comune despre care spune ca “sunt teluri cautate de orice individ si orice societate: intretinerea vietii, respect si libertate, toate la un nivel optim.” (1985, 41)

Pentru ca dezvoltarea sa fie autentica, aceste trei valori sau teluri trebuie mentinute in echilibru. Aparent neglijente fata de nevoia de respect si libertate, abordarile actuale in dezvoltare exagereaza intretinerea vietii pana la punctul in care “a avea tot mai mult”, luat ca si crestere economica, este vazut ca singurul obiectiv cu adevarat important in dezvoltare. Dezvoltarea autentica, pe de alta parte, este in esenta inter-relationata si sistematica, deoarece aceste trei teluri detin in ele importanta nu numai a aspectelor economice ale vietii ci si a celor “morale, culturale, spirituale, sociale si politice” (Goulet 1981: 9). Pentru a ajunge la un asemenea echilibru, trebuie respectata calea morala fundamentala a fiecarei persoane, pentru ca toti, ca indivizi sau ca membri ai unor grupuri, sa poata participa liber la alegerile care le definesc calea catre viitor. Dezvoltarea autentica se naste din participarea prin angajament si din luarea colectiva a deciziilor, de catre oamenii insisi.

Goulet are multa incredere ca oamenii de pretutindeni, cu conditia de a li se oferi respect si libertate, vor fi capabili sa dea nastere unei dezvoltari autentice in contextul propriilor culturi. Goulet considera ca orice cultura, desi e un amestec de multe valori diferite si in permanenta competitie, este inzestrata cu “dynamism latent” care in cele din urma le va permite sa se adreseze problemelor din viata reala cu integritate si previziune.

Nimic din toate acestea nu inseamna ca oamenii vor trebui sa fie lasati dupa dorintele lor, care pare sa fie indemnul studentilor in post-dezvoltare precum Arturo Escobar. Goulet accentueaza asemenea valori universale precum dreptatea si binele. Ca student al culturilor, Goulet gaseste elemente comune de dreptate si bine in numeroase traditii religioase, toate continand valoarea de baza conform careia prosperitatea ar trebui sa vina in ajutorul celor mai putin norocosi. El citeaza din conducatori ai Bisericii Crestine precum John Chrysostom si alti conducatori spirituali precum Ghandi, ambii argumentand, in cuvintele lui Ghandi, “ori de cate ori ma aflu intr-o situatie in care altii sunt coplesiti de nevoi, [...], chiar daca sunt sau nu responsabil de situatie, am devenit un hot.”(1985, 58)

Elaborand atat idea dezvoltarii autentice cat si un principiu etic pentru conceptul asistentei dezvoltarii, Goulet adreseaza intrebarea cum pot oamenii sa se ajute reciproc in timpuri grele. Dilema este ca in a-i ajuta pe ceilalti e mult mai usor sa vorbesti decat sa faci; necesita o mare intelepciune si sunt mai multe modalitati de a face mai mult rau decat bine*5. In cuvintele lui Goulet “dragostea fara inteligenta disciplinata este ineficienta, naiva si, in neindemanaticile sale bune intentii, catastrofala. Si inteligenta fara dragoste creeaza o

tehnocrație brutala care fărâma oamenii.”(1985, 193-4) Dacă dezvoltarea ajută la a fi atât iubitor cât și inteligent, atunci va coordona procese locale care le permit oamenilor să-și construiască liber propria dezvoltare.

Dacă dezvoltarea autentică este fundamental practică, atunci e esențial să se găsească acele practici care într-adevăr o facilitează. De aceea Goulet a studiat programe de dezvoltare. Deși a găsit exemple de bună dezvoltare, în special în mișcări ca Sarvodaya Shramadana (1981), a găsit și destule exemple de care să fie îngrijorat. Din nefericire, lumea asistenței în dezvoltare este populată de ceea ce Goulet numește “uriasi cu un singur ochi”, profesioniști în dezvoltare care de cele mai multe ori nu văd culturile și valorile locale ca fiind ele înseși legitime, ci ca instrumente pe care să le manipuleze pentru a le servi propriilor lor viziuni occidentale despre cum ar trebui să arate dezvoltarea (1980). În loc să aplice ceea ce Goulet numește raționalitate etică, responsabilii pentru dezvoltare lucrează dintr-o raționalitate tehnică ce prezintă oamenii ca pe niște obiecte, sau instrumente ce pot fi manipulate, și nu ca niște subiecți. Oamenii înșiși sunt astfel marginalizați în propria lor dezvoltare și tind să răspundă prin a se retrage, în loc de a se angaja în ceva.

În lumea reală a asistenței în dezvoltare, puterea deținută de donatorii occidentali (financiară, intelectuală și organizațională) duce spre dominație mult mai rapid decât spre facilitare. Chiar și așa, modelele de dezvoltare occidentale, defectuoase din cauza exagerării lor asupra ideii de “a avea tot mai mult”, sunt impuse cu bună știință unor societăți care nu le pot rezista (1985, 184). “Uriașii cu un ochi” pot avea pregătire tehnică și interese puternice în spatele lor, dar le lipsește aprecierea și sensibilitatea față de diversitatea culturală și respectul și libertatea de care orice persoană are nevoie și pe care o merită.

Totuși Goulet rămâne încrezător și încurajează permanent practicanții în dezvoltare să-și folosească ambii ochi. O modalitate prin care organizațiile pot lucra pentru a facilita o dezvoltare autentică indigenă este de a forma conducători locali, oameni care, conform lui Goulet 1) posedă “o viziune intuitivă asupra marilor dimensiunilor istorice latente implicate în eforturile locale”, 2) “abilitatea de a reconcilia alianțe multiple între clase”, 3) “curaj moral și fizic”, 4) știu “cum să comunice propria lor versiune a posibilului succes unor mase mai puțin imaginative și cu mai puțină experiență”, 5) au “abilitatea de a învăța repede din propriile lor greșeli” și 6) sunt “angajați în principiul de a obține de la cei neputincioși o formulare creativă și critică a speranțelor și nevoilor lor”. Asemenea lideri sunt capabili să usureze dialogul prin care o gamă largă de oameni pot participa la procesul constructiv. (1985: 190-91)

Pentru a rezuma, intervențiile eficiente în dezvoltare...

1. Introduc pregătirea tehnică, dar nu printr-o modalitate invazivă,

2. Respecta valorile locale si lucreaza la constructia pe energiile latente din interiorul culturii,
3. Coordoneaza participarea in formarea respectului si posesia acestuia,
4. Coordoneaza abilitatea de a lucra in echipa intr-o comunitate,
5. Accepta o imagine a dezvoltarii inter-relationata, dar flexibila,
6. Formeaza conducatorii pentru viitor.

In lumea de astazi a asistentei in dezvoltare, putine organizatii contesta aceste principii si teluri, dar dificultatea de a ramane intr-adevar la aceste principii este contrazisa de un flux constant de carti si rapoarte argumentand ca retorica si realitatea nu se potrivesc. Michael Edwards este una dintre vocile care indica faptul ca organizatiile pentru dezvoltare deformeaza aceste principii datorita “controlului, orientarii si standardizarii care au infectat lucrul pentru dezvoltare timp de o generatie sau daca nu mai mult”(Edwards 1999,86). De aceea, activitatea FNO merita studiata. FNO s-a format din “puterea” experientei, la care a adaugat mai tarziu abordarea teoretica si practica a capitalului social si teoria generala a dezvoltarii, in special abordarea abilitatilor dezvoltarii. Pe masura ce evolueaza, ideile si practicile FNO i-au permis sa participe la o dezvoltare care, dupa toate aparentele, este intr-adevar autentica.

Lucrul in Romania: Teoria si Practica FNO

Incepand cu evenimentele din 1989 care l-au inlaturat pe dictatorul communist Nicolae Ceausescu, sute, chiar mii de ONG-uri bine intentionate s-au perindat prin Romania. In decursul anilor '90 ele au urmarit evolutia Romaniei, intentionand sa ajute societatea sa ia un nou start. Intalnind adancimea coruptiei din Romania, si ne vazand progresul masurabil si rapid cerut de donatorii lor, multe din aceste ONG-uri si-au pierdut speranta si au plecat. Dimancescu noteaza ca din cele peste 27.000 de ONG-uri listate in registrul Romaniei din 1989, doar in jur de 2000 mai sunt inca active. Sperantele au fost initial mari in ceea ce priveste rolul societatii civile in noua guvernare si in procesul de crestere economica. Gallagher observa insa ca, pana in anul 2000, “societatea civila a fost redusa la cateva ONG-uri care erau doar cluburi surogate pentru cei frustrati.” Mai mult, Alianta Civica, cel mai bun

ONG pro-democrație cunoscut, a fost discreditată de propriile asociații conduse de oficiali corupți. (248).

Unul dintre cele 2000 de ONG-uri active în România este și FNO, care s-a născut dintr-o drumetrie din anii '90 a unui tânăr cuplu vizionar, proaspăt căsătorit din SUA, Dana și Brandi Bates. Fiind lideri experimentați în educația prin aventură, ei au conceput un plan de a aduce în România un curs de activități cu frânghii la înălțime și alte forme de educație prin aventură, un plan care s-a materializat în 1999, odată cu inaugurarea unui program de vară numit „Viata”^{*6}. Programul a fost stabilit în Valea Jiului, o zonă minieră cu depozite de carbuni și cu mai multe episoade politice turbulente în ultimul secol. Valea Jiului este înconjurată de unii din cei mai frumoși munți din întreaga Europă, totuși fiind una din cele mai sărace, corupte și defavorizate regiuni din întreaga Românie.

Tiparele vietii și normele sociale predominante care s-au dezvoltat în vale au mult de-a face cu sinergiile dintre minerit și comunism. În timpul perioadei comuniste, carbunele a devenit o sursă principală de energie, astfel încât industria minieră și minerii însși au crescut în importanță, în parte deoarece minerul în domeniul carbonilor este un reprezentant de frunte al clasei muncitoare. În 1977 a avut loc o grevă în timpul căreia s-au cerut condiții de muncă mai bune, Ceaușescu văzându-se forțat să le îndeplinească cererile. Acesta a căutat să recâștige controlul prin aducerea unor noi grupuri de mineri din alte zone ale țării, alegând în special pe cei ar fi putut să producă separare în rândurile minerilor uniți. Conformându-se la practica și ideologia comunistă din Blocul Sovietic, Ceaușescu implementa intenționat strategii pentru a reține indivizii de la cooperare, precum co-optarea oamenilor din toate sectoarele din societate ca informatori pentru Securitate. Locuind în blocuri de apartamente de beton identice, refuzându-li-se orice rol în viața civică, descurajați de la implicarea religioasă și trăind constant cu frica de Securitate, oamenii au învățat să facă față prin retragerea în cercuri de încredere și frații, și acestea în permanentă diminuare. Minciuna și furtul au devenit un mod de viață în lupta pentru supraviețuire.^{*7}

Odată ce epoca comunistă a luat sfârșit prin execuția cuplului Ceaușescu în ziua de Crăciun în 1989, industria carbonului din Valea Jiului a început o perioadă de declin rapid, datorat parțial proastei calități a lignitului. Cu toate că minerii au continuat să joace rolul notei turbulente în politica românească din anii '90 (în special urmând conducerea demagogică a lui Miron Cozma, conducătorul unor raiduri violente asupra Bucureștiului) nu era scăpare din realitatea că regiunea se afla într-o continuă cadere economică. Întai a fost închisă o mină, apoi încă una. Acum, într-o industrie care angajase direct 40.000 de muncitori în 1989, mai sunt angajați doar 18.000, iar Banca Mondială a desemnat zona ca fiind sever dezavantajată. Bucăți

de beton goale in interior din fosta platforma industriala incadreaza mult din soseaua principala iar rata de somaj este de peste 20%, cu toate ca oamenii din zona spun ca este mult mai mare. Din 1992 pana in 2002 populatia a scazut cu aproximativ 9% (Regiunea Vaii Jiului...,13,16). Datorita trecutului ei turbulent, Valea Jiului si-a dezvoltat reputatia de zona dificila pentru afaceri, multi considerand ca acest fapt a izgonit investitorii nationali si internationali. Ramasita a perioadei comuniste, Partidul Democrat Social (PSD), se mentine puternic in zona (in parte prin furnizarea unor beneficii precum chiria si caldura gratuita minerilor ramasi). Organizatiile comunitare si viata civica sunt la un nivel minim. Domina apatia si un spirit de deznadejde, in special in randul generatiilor mature. Tinerii din zona vor, majoritatea, sa paraseasca zona de indata ce au varsta necesara si multi deja au plecat, adesea ilegal, in tari ale Uniunii Europene unde pot gasi de lucru. Banii trimisi de acolo conteaza mult pentru economia locala.*8.

La fel ca in cazul lui Denis Goulet si experientele acestuia ca observator participant, traiul in Valea Jiului i-a ajutat pe sotii Bates si alti lideri FNO/Viata sa ajunga sa aprecieze adancimea si semnificatia esecurilor sociale, morale, economice si ale guvernarii, care definesc viata in aceasta zona. Increderea interpersonală era scazuta, coruptia foarte raspandita si interesul in bunastarea comunitatii aproape ca nu exista. Valea Jiului, ca mult din restul Romaniei, suferea un deficit sever in ceea ce privea capitalul social. Cum puteau oamenii sa lucreze impreuna si sa actioneze colectiv neavand incredere unii in altii? Daca oamenii din Valea Jiului ar ajunge sa constientizeze propriile valori si sa inceapa un proces de dezvoltare autentica, ar fi mai intai necesar sa creeze medii in care oamenii sa cladeasca pana la un grad rezonabil increderea interpersonală si angajamentul civic. Primele incercari de a mobiliza tineretul au fost intampinate cu suspiciune. Locuitorii Vaii Jiului au presupus ca FNO era doar o alta organizatie care abatea vreun alt joc corupt asupra lor sau care indeplinea alte scopuri „malefice”. La un anumit punct, un ziar local a publicat un articol in care ii acuza ca ar fi o tabara de antrenament pentru teroristi libanezi. Mai departe, cand FNO a organizat tinerii sa curete un rau, o multime s-a adunat pe pod si a inceput sa-i huiduiasca si sa arunce cu gunoi asupra lor. Dar FNO a rezistat.

Continuand sa cladeasca ceea ce a devenit rapid un program de succes de educatie prin aventura, FNO a inceput sa se concentreze pe dezvoltarea capitalului social. Unul din sloganurile FNO este „Bonding for Bridging”, o referire la nevoia de a cladi legaturi puternice de incredere in interiorul grupurilor, care apoi sa serveasca precum o platforma sigura de la care sa se construiasca relatii intre grupuri si care sa serveasca intregii comunitati. Folosind educatia prin aventura ca strategie de dezvoltare educationala, FNO a considerat ca orientarea

asupra tineretului a fost strategia potrivita la timpul potrivit. Mai mult, educatia prin aventura incorporeaza destui factori motivationali intrinseci (aventura si distractia) pentru a atrage tineretul care ar putea avea retineri in a se alatura altor activitati pentru tineret organizate.

Gasind fundatii conceptuale puternice in teoriile capitalului social ale unor personalitati precum Robert Putnam si Francis Fukuyama si in teoriile educatiei prin aventura ale lui John Dewey si Paulo Freire, FNO a evoluat in doua mari directii. Intai, programul de vara Viata si-a crescut accentul pus pe cladirea de incredere, munca in echipa si construirea comunitatii. In fiecare vara, in jur de 500 de tineri, multi din Valea Jiului, participa la program. Participantii sunt incurajati sa se afirme ca lideri in comunitatile lor, sa fie increzatori ca pot aduce schimbare si sa ia atitudine. Absolventii programului Viata, care dureaza doar 5 zile, vorbesc cu ardoare despre inspiratia si entuziasmul pe care l-au simtit in aceste cateva zile, iar sondajele FNO au aratat imbunatatiri semnificative in nivelul de incredere, munca in echipa, solidaritate si deschiderea la cooperare.*9. A devenit curand evident ca totusi Viata nu era destul, deoarece odata coborand din munte, atat la propriu cat si la figurat, tinerii revin la mediile din casa si comunitate, care le submineaza cunostintele acumulate acolo nefiindu-le oferite cai pentru a-si pune antrenamentul in practica. Pentru a se adresa acestei nevoi, FNO a organizat un numar de cluburi IMPACT, care aduna 10-20 de tineri de 2 ori pe saptamana, intreg anul, pentru a construi capital social, a se implica in serviciul comunitatii si pentru a dezvolta lideri pentru viitor.

Numele IMPACT, un acronim romanesc construit pe principiul educatiei prin actiuni in folosul comunitatii, a fost ales intr-o intalnire a liderilor cluburilor, atat platiti cat si voluntari. Prin coincidenta , datorita originii latine a cuvintelor, aproape ca functioneaza si in engleza.

I – Implicare

M – Motivare

P – Participare

A – Actiune

C – Comunitate

T – Tanar

Intalnirile IMPACT dureaza de obicei in jur de 2 ore si sunt bazate pe o simpla structura ce cuprinde 3 parti. Intalnirile incep cu jocuri, urmate de o activitate sau o poveste ce subliniaza valoarea unei virtuti personale sau civice. A treia si cea mai lunga componenta a intalnirilor este training-ul si planificarea proiectelor in serviciul comunitatii, cluburile putand sa

organizeze de la 3 pana la 6 proiecte in fiecare an, numarul depinzand de complexitatea acestora. Fiecare din aceste 3 componente joaca un rol intentionat in acest model al educatiei prin serviciu in folosul comunitatii de Pregatire IMPACT, jocurile au un rol important in atragerea tineretului in cluburi si sunt imprumutate din strategia educatiei prin aventura, care astfel promoveaza „participarea activa in grup si o invitatie catre o mai mare implicare la nivel de comunitate”.

Povestile „folosesc ca punct de plecare in predarea valorilor morale” si „intaresc semnificatia ca viata are sens”, „un ingredient esential pentru comportamentul etic”. In sfarsit, „procesul alegerii, planificarii si executarii a proiectelor in serviciul comunitatii este temelia fiecarui club IMPACT”, o accentuare ce atrage suport din partea lui Robert Putnam, care spune „Toate societatile noastre au nevoie de mai mult capital social ... si din punctul meu de vedere singura cea mai promitatoare zona de initiativa este activitatea tinerilor” (Fundatia Ford 2000 , 9). Astfel, scopul proiectelor in serviciul comunitatii este mai mult decat actualul rezultat al serviciului comunitatii; este de asemenea si influenta transformatoare pe care activitatea o are asupra participantului insusi. Diana Certan, director national al cluburilor IMPACT, spune ca scopul totalizat al cluburilor este „sa dezvolte valorile morale si competentele sociale si vocationale in randul tinerilor din Romania astfel incat acestia sa se simta motivati sa actioneze in comunitatile lor pe viitor.” Pe langa dezvoltarea capitalului social, tinerii din cluburi obtin si abilitati concrete in managementul proiectelor, utilizarea calculatoarelor si comunicare.

O ilustrare a vietii din club ofera un exemplu despre modul in care contribuie experientele la dezvoltarea caracterului, a competentei si abilitatilor de lider. Ancuta Predan, un lider IMPACT care activeaza in FNO de 5 ani, spune ca ea si alti lideri IMPACT sunt instruiti cu atentie in metode de a facilita si de a nu domina procesul grupului. Clubul incepe un proiect printr-o sesiune de „brainstorming” si colectarea de idei in legatura cu nevoile comunitatii si despre cum poate clubul sa li se adreseze. Ei discuta aceste idei impreuna, ajung la o decizie printr-un proces de participare colectiva si apoi trec la planificare si implementare. Proiectele adesea necesita strangeri de fonduri la nivel local, care de obicei sunt realizate prin solicitarea ajutorului unor detinatori de afaceri si alti oameni din comunitate. Cateodata, aceasta implica si scrierea unei propuneri de grant si inaintarea acesteia unei organizatii potrivite, cum ar fi un ONG sau primariei. Intr-un proiect recent ce s-a concentrat pe violenta domestica, clubul Ancutei Predan a scris o propunere de grant unui ONG din Bucuresti, care a contribuit cu inregistrari informative, afise si alte materiale in valoare de \$500. In ceea ce priveste campania impotriva violentei domestice, proiectul a culminat cu o prezentare publica prin care au informat membrii comunitatii prin intermediul scenetelor si altor prezentari despre realitatea

violentei domestice, cauzele acesteia si cum poate comunitatea sa reactioneze la aceasta problema. Prezentarea a atras o audienta de 80 de adulti in mijlocul unei furtuni, dar a fost si reperata de televiziunea locala si alte mijloace media, care au informat in legatura cu activitatea pe toata durata ei. Membrii clubului au fost apoi interviuati in cadrul unei emisiuni de stiri de jumatate de ora. Programul a fost atat de bine receptionat incat clubul a facut prezentari aditionale in alte 3 orase. Odata ce proiectul a luat sfarsit, clubul evalueaza activitatea de la inceputul si pana la finalizarea acesteia, organizeaza un eveniment de sarbatorire si incepe pregatirile pentru urmatorul proiect.

Chiar daca proiectele nu constituie singurul scop al cluburilor, activitatile lor sunt totusi demne de remarcat. Cluburile nou-formate cu persoane relativ tinere pot incepe cu un proiect simplu cum ar fi curatarea unui rau, care nu implica mai mult decat angajamentul de a rezerva o zi pentru a face acest lucru. Pe parcursul maturizarii clubului prin experienta, tinerii sunt incurajati sa organizeze proiecte mai complexe, cum ar fi sa instaleze moderatoare de viteza pe o zona periculoasa a unui drum. Asemenea proiecte implica intalnirea cu oameni de afaceri, inaintarea unor cereri organizatiilor potrivite, inspectarea aspectelor legale impreuna cu diferite birouri guvernamentale si implicarea mass-mediei. Cateva exemple de activitati din anul precedent includ o campanie publica de educare impotriva coruptiei, ridicarea unei toaleta si a unui panou informativ ecologic la intrarea in parcul national si un spectacol de Craciun pentru comunitate ce a subliniat importanta simtului civic.

Cluburile IMPACT au aparut in Valea Jiului in 2001, dar in ultimii doi ani au s-au inmultit datorita unui parteneriat cu Ministerul Educatiei din Romania si Biserica Ortodoxa. Printr-o intelegere, scolile locale furnizeaza clase destinate cluburilor si profesorii sunt incurajati sa participe ca si voluntari. Biserica Ortodoxa furnizeaza personal voluntar cluburilor si vede in implicarea sa o posibilitate de a se implica in formarea caracterului tinerilor din Romania. Exista la momentul actual 24 de cluburi IMPACT in Romania iar telul FNO este sa infiinteze cate unul in fiecare liceu din tara. FNO are un personal permanent de 15 persoane care este completat prin ajutorul altor 75 de lideri voluntari. FNO trece la un model in care personalul platit antreneaza liderii IMPACT voluntari, dar nu conduce cluburile. Pe langa antrenamentul primit de la personalul platit, cluburile se auto-sustin financiar.

FNO si Dezvoltarea Autentica

Dana si Brandi Bates au ajuns in Romania cu pregatire in educatia prin aventura, dar cu putine cunostinte legate de cultura romaneasca. Insa suspiciunea „uriasului cu un ochi” nu este fondata, in parte deoarece strategia educatiei prin aventura este intentionat creata pentru a coordona participarea la scara mica, pentru a intari liderii locali si a forma abilitati participative. FNO nu indica romanilor exact ce ar trebui sa faca, dar le dezvolta abilitatile de a prelua controlul in propria lor dezvoltare. In plus, programul s-a raspandit rapid. Liderii din primii ani din programul de educatie prin aventura (Viata) au fost foarte entuziasmati ca programul „a prins” atat de repede in Romania si a declansat expansiunea altor forme de educatie prin experienta. Voluntarii „rasar” prin tara pentru a lucra in cluburile IMPACT si aceasta este o tara in care voluntariatul nu este o parte solida din cultura.*10. Parteneriatul cu Ministerul Educatiei si Biserica Ortodoxa este o alta indicatie a acceptarii modelului de catre sectoare influente ale societatii romanesti. Tintind catre un spectru cat mai larg din societatea romaneasca, sotii Bates au reusit sa adune un grup de consilieri care ofera voluntar din timpul lor. Unul dintre acestia, Matei Paun, lider in afaceri si membru al comisiei influentei organizatii Think Tank din Romania, face parte din comisia de consilieri deoarece a fost foarte impresionat sa vada ardoarea, schimbarea in gandire si dorinta de implicare a tinerilor care participa la program. Teoreticianul in capital social Gabriel Badescu, profesor in departamentul de Stiinte Politice al Universitatii Babes Bolyai din Cluj Napoca, face parte din comisie si si-a incurajat studentii sa faca cercetari referitoare la FNO, o contributie care ajuta FNO sa-si evalueze programele. Un fost lider in programul Viata a realizat primul program de masterat in educatie prin aventura din Romania la universitatea din Timisoara. In mod surprinzator, efectele de raspandire ale programului nu au fost motivate prin recompense financiare. Implicarea in cluburile IMPACT, din partea tinerilor si a liderilor, participarea in comisie si alte roluri indrumatoare precum si parteneriatele, sunt aproape in intregime voluntare. Singura exceptie e personalul platit al FNO. Chiar si personalul platit exprima un puternic angajament fata de misiunea FNO. Pentru multi, aceasta se datoreaza faptului ca au participat in programul Viata si au fost ei insisi schimbati ca rezultat al implicarii in FNO. Salariile personalului platit sunt mai mici decat cele ale minerilor, dar ei sunt aici, spun chiar ei, deoarece iubesc ceea ce fac si cred in ceea ce fac. Un membru al personalului spune ca prin implicarea lui in program „Am crescut alaturi de copii”, in timp ce un altul spune „Viata si FNO m-au transformat intr-o noua persoana si vreau sa aduc asta si altora.”

Respectarea valorilor locale este un lucru complex tinand cont de faptul ca pentru multi ani valorile romanesti si modul de viata au fost supuse influentelor autoritare, paralizante si in final dezumanizante ale conducerii dictatoriale a lui Ceausescu. Unde poate cineva gasi atunci energiile latente din interiorul culturii? Raspunsul FNO este cvradruplu. Mai intai, un scop de baza al focalizarii pe cladirea capitalului social este de a genera caracterul si capacitatile de munca in forumurile comunitatii cu scopul direct de a descoperi, sau redescoperi, valorile si telurile lor colective. In al doilea rand, povestile folosite in cluburile IMPACT includ povesti care subliniaza valorile pozitive si modelele natiunii, alaturi de povestea Roxanei care a deschis acest capitol. In al treilea rand, in ciuda atacului comunist asupra religiei organizate, 85% dintre romani se considera membri ai Bisericii Ortodoxe, o traditie si o institutie cu o bogata mostenire morala. Ca si parte a integrarii lor in cultura romaneasca, sotii Bates au aderat si ei la Biserica Ortodoxa si FNO a pornit intr-o actiune numita „Investirea Traditiei” in parteneriat cu Biserica Ortodoxa.¹¹ Impreuna, descopera si redescopera suporturile teologice in Crestinatatea Ortodoxa pentru virtute sociala si personala, angajare in viata serviciului in folosul comunitatii si al intregii lumi. Accentuarea Ortodoxa a aspectelor relationale ale celor trei persoane din Sfanta Treime si accentuarea lor totalizata a relatiilor umane cu Divinitatea si cu ceilalti, furnizeaza un principiu puternic pentru promovarea capitalului social precum si o motivatie intrinseca pentru ca oamenii sa aiba grija unii de altii si sa conlucreze pentru bine¹². In al patrulea rand, in diferite conjuncturi, atat in Viata cat si in IMPACT, tinerii sunt invitati sa identifice ei insisi valori pe care vor ca grupul lor sa le onoreze, sa stabileasca intre ei sa traiasca conform acestor valori si sa-si tina socoteala unul altuia. Intelegerile includ de obicei valori ca onestitatea, increderea, cooperarea, lucrul in echipa, toleranta, grija si actiunea, toate fiind intarite prin activitati de educare prin actiuni in folosul comunitatii.

Un aspect major al dezvoltarii umane este respectul de sine, care creste atunci cand tinerii imbratiseaza responsabilitatea de a lua propriile lor decizii. Simtul lor al increderii in fortele proprii si mandria cresc pe masura ce acestia isi transforma deciziile in actiuni. Astazi in Romania tineretul este rebel si se simte privat de drepturi. Un studiu guvernamental recent asupra tinerilor releva ca tinerii din Romania se confrunta cu lipsa locurilor de munca si cu un sistem social/politic/economic in care nu au incredere. In acest context, tineretul in Romania are cercuri de incredere foarte restranse si manifesta tendinta catre individualism si egoism. Raportul noteaza ca altruismul, compasiunea, sociabilitatea si comunicarea pozitiva sunt slabe si in declin. Acest raport coincide cu estimarile FNO din care reiese ca „cei mai multi din tinerii de azi sunt cinici, deznadajduiti si in permanenta cautarea de cai de a pleca din Romania” (Manualul IMPACT , Capitolul 1 , 8-10).

Pentru a implica tinerii, cluburile IMPACT apeleaza la teorii ale educatiei prin aventura si ale educatiei prin serviciu in folosul comunitatii, in scopul de a forma cetateni activi si informati. Prin angajarea tinerilor in a adresa problemele cu care se confrunta comunitatile lor, educatia prin serviciu in folosul comunitatii tinde „sa creeze imprejurari in care tinerii sunt motivati intrinsec sa reflecteze critic si sa conlucreze pentru a imbunatati comunitatile si vietile oamenilor din comunitatile lor”. Acest tip de educatie ii ajuta „sa-si dezvolte o intelegere mai profunda a lor si a lumii lor, orientarea catre scop, dreptate, alegerea caii potrivite si optimismul” (Claus and Ogden 1999, 70).

Prin cluburile IMPACT, FNO incearca sa creeze un mediu in care tinerii pot creste in interiorul unui grup social primitiv si protector, grup care la randul lui poate crea legaturi cu alte grupuri din interiorul comunitatilor. Pe parcursul acestui proces tinerii sunt incurajati sa se implice si apoi sa lucreze spre implinirea binelui colectiv. Dana Bates spune ca nu oboseste niciodata in a le aminti tinerilor din Romania: „Comunitatea si increderea sunt mai bune decat suspiciunea si apatia”. Manualul de pregatire IMPACT accentueaza asa zisul „Capital Samaritean” care este viziunea morala din spatele capitalului pentru legaturi. Incurajeaza tinerii sa le pese de bunastarea celorlalti in felul acesta imbunatatind si starea comunitatii.

Desi dificil de masurat, entuziasmul tinerilor din cluburile IMPACT este greu de confundat. Ei vorbesc cu mandrie despre implicarea si reusitele lor din interiorul comunitatii. Sunt destui tineri care aleg sa nu participe in cluburile IMPACT, existand o puternica corelatie intre tinerii care manifesta abilitati innascute de lider si implicarea lor in IMPACT. Ca lider IMPACT, Vali Popescu spune ca IMPACT nu functioneaza pentru tineri decar daca vin „cu putina vointa”. Inaintea aparitiei cluburilor IMPACT, abilitatile de lider, angajamentul voit si implicarea activa erau in mare neuzate si necultivate.

Proces si/sau Rezultate: Dilema Dezvoltarii Durabile

Deja de jumatate de secol , Denis Goulet promoveaza o morala in legatura cu dezvoltarea, care se concentreaza pe participarea angajata a oamenilor pe care, gratie participarii, te poti baza sa isi asigure propria bunastare fizica si sa se bucure de admiratia care deriva din implicare si posesie. De multi ani, acest mesaj a fost diseminat cu regularitate de cateva voci disonante din

periferia abordării dezvoltării.¹³ Goulet nu era un Jerry Maguire din filmul cu același nume, care după ce a ținut un discurs emotionant pentru firma sa de agenții sportive despre cum viața înseamnă mai mult decât bani, este aplaudat și mai apoi concediat și marginalizat, doar ca să fie reabilitat pe măsura ce filmul avansează. Goulet ne-a amintit constant că dezvoltarea este mai mult despre persoana umană decât despre tehnica și atingerea telurilor. Viziunile lui au fost aplaudate ca fiind ideale, dar au căzut victime lumii practice, îndreptată numai spre rezultate, a adevăratei munci pentru dezvoltare. De zeci de ani participarea și posesiunea au fost proclamate, în timp ce planificarea dezvoltării de sus în jos este norma care ghidează practica. Totuși astăzi numeroase și diferite voci duc mesajul mai departe și arată din ce în ce mai mult că legătura dintre proces și rezultat este una stransă și nu poate fi ignorată.

Printre cele mai influente astfel de voci se află Amartya Sen, care împreună cu Martha Nussbaum și alții, a parcurs o cale lungă către stabilirea Abordării Abilităților pentru dezvoltare ca și standard industrial. În viziunea lui Sen, dezvoltarea este înțeleasă ca și „libertatea de a duce un mod de viață pentru care avem motiv să-l prețuim” (1999, 14). Munca pentru dezvoltare trebuie astfel să se concentreze pe furnizarea mijloacelor sau abilităților pentru dezvoltarea umană în loc de a identifica o tinta și apoi a găsi tehnicile necesare împlinirii scopului. Ca și Goulet, Sen accentuează procesul, încrezător că un bun proces va duce la rezultate pe măsura.

Asa cum arată și antropologul Mary Douglas, interpretarea oamenilor în afara procesului dezvoltării nu numai că obstrucționează libertatea și respectul lor, ci îi și transformă în apatici. Dacă așa ceva se întâmplă, oamenii se decuplează și se retrag, așa cum s-a întâmplat și în România, creând o aproape insurmontabilă provocare pentru organizațiile pentru dezvoltare. Douglas argumentează că apatia este cea mai gravă amenințare anti-dezvoltare ce poate cădea asupra unui popor, deoarece acesta se subordonează intereselor egocentriste ale celor puternici, tolerează corupția ca și o boală socială inaccesibilă și în general îi face pe oameni să nu speră la nimic mai mult decât la vieți marginalizate și lovite de sărăcie. (Douglas 2004). Acesta este mediul în care FNO operează, încercând să combată apatia prin clădirea spiritului, capitalului social și a liderilor și în ultima instanță prin implicarea constructivă a tineretului națiunii.

Nici Goulet, nici Sen, nici Douglas și nici FNO nu au o viziune despre cum trebuie să arate în final societatea, deși sunt încrezători în abilitățile oamenilor liberi cu valori și cu capacitățile necesare de a rezolva problemele pentru ei înșiși. Centralitatea angajamentului, a implicării și a participării continuă să revină. Într-o carte recentă ce este în mare o susținere a ideilor lui Jeffrey Sachs din cartea „Sfarsitul Sărăciei”, William Easterly ataca notiunea de

planificare a dezvoltării din perspectiva sa de planificator din cadrul Bancii Mondiale (Easterly 2006). El urmărește istoria asistenței în dezvoltare, arătând cum în repetate rânduri planurile jucătorilor bogați, educați și puternici din interiorul statului copleșesc adevărata implicare a celor săraci¹⁴.

Deși nu folosește termenii lui Goulet, Easterly se referă la cum organizația pentru dezvoltare își fixează telurile în funcție de propriile privilegii, nevoi și viziuni și apoi manipulează lumea din jurul ei pentru a întruni acele nevoi particulare. În acest proces oamenii însisi se pierd sau sunt „instrumentalizați”. Ei nu mai sunt autorii propriei dezvoltări, ci instrumente în mâinile celor pe care Easterly îi numește „Planificatorii”. Fiind un planificator ani buni și el, și văzând miile de modalități în care asistența în dezvoltare esuează, Easterly acum se concentrează pe cum poate asistența în dezvoltare să-i susțină pe cei pe care el îi numește „Cautatorii”. Aceștia sunt oameni care „se adaptează condițiilor locale” utilizează „experimentație de test și eroare” și cred că „doar cei din interior au destule cunoștințe pentru a găsi soluții, și că cele mai multe soluții trebuie să fie concepute în jurul problemelor” (Easterly 2006, 6)

În limbajul lui Easterly, FNO se află printre cautatori, încercând să construiască fibra morală și socială și abilitățile de lider în rândul tinerilor, astfel încât ei să poată deveni autorii propriei dezvoltări. Spre deosebire de „planificatori”, FNO nu are o viziune mareată a ceea ce oamenii trebuie să împlinească. În schimb, prin întărirea valorilor morale, coordonând potențialul de lideri a tinerilor români și îngrijind legăturile de încredere și abilitatea de a conlucra pentru binele colectiv, FNO clădește capitalul social necesar pentru ca oamenii să se poată adresa colectiv provocărilor viitoare. Așa cum este notat și în Manualul de pregătire al FNO, „standardele noastre pentru trai (valorile) determină standardele noastre de trai (venitul). Doar atunci când valorile de respect, responsabilitate și cooperare reciprocă sunt interiorizate și numai atunci când se acționează în conformitate cu ele – doar atunci poate România să se mute de la corupție la dezvoltare susținută pe o bază largă (Manualul IMPACT, Capitolul 1, 7)”. Educația prin aventură și educația prin serviciu în folosul comunității în rândul tinerilor sunt eficiente în România, dar aceste strategii pentru dezvoltarea tinerilor pot fi eficiente și în alta parte, în special acolo unde diviziunea socială și lipsa încrederii interpersonale sunt obstacole majore în cooperarea în comunitate. Cautatorii din lume ar trebui să observe cu mare atenție.

Bibliografie

- Bhagwati, Jagdish. *In Defense of Globalization*. New York: Oxford University Press, 2004.
- Certan, Diana. "Adventure Education as a Tool for Social Capital Development. Research paper available through NHF, 2003.
- Claus, Jeff and Ogden, Curtis. "An Empowering, Transformative Approach to Service." In *Service Learning for Youth Empowerment and Social Change*, edited by Jeff Claus and Curtis Ogden, 69-94. New York: Peter Lang, 1999.
- Cooke, Bill and Kothari, Uma. *Participation: The New Tyranny*. New York: Zed Books, 2001.
- Corruption Perceptions Index 2005. Transparency International. Can be found at http://www.transparency.org/policy_research/surveys_indices/cpi/2005.
- Dimancescu, Dan, ed. *Romania Redux: A View from Harvard*. Bucuresti: Humanitas, 2004.
- Douglas, Mary. "Traditional Culture – Let's Hear No More About It." In *Culture and Public Action*, edited by Vijayendra Rao and Michael Walton, 85-109. Stanford: Stanford University Press, 2004.
- Easterly, William. *The White Man's Burden: Why the West's Efforts to Aid the Rest have Done So Much Ill and So Little Good*. New York: Penguin Press, 2006.
- Edwards, Michael. *Future Positive: International Co-operation in the 21st Century*. London: Earthscan, 1999.
- Escobar, Arturo. *Encountering Development: The Making and Unmaking of the Third World*. Princeton: Princeton University Press, 1994.
- Ford Foundation. *Worldwide Workshop on Youth Involvement as a Strategy for Social, Economic and Democratic Development*, Held in San Jose, Costa Rica, January 4-7, 2000. Can be found at http://www.fordfound.org/publications/recent_articles/docs/youth.pdf#search=%22Robert%20Putnam%2C%202000%20Ford%20Foundation%20Worldwide%20Workshop%20on%20Youth%20Involvement%20%22.
- Gallagher, Tom. *Modern Romania: The End of Communism, the Failure of Democratic Reform, and the Theft of a Nation*. New York: New York University Press, 2005.
- Goulet, Denis. *The Cruel Choice: A New Concept in the Theory of Development*. New York: Atheneum, 1978.
- Goulet, Denis. *Development ethics: A Guide to Theory and Practice*. New York: The Apex Press, 1995.

- Goulet, Denis. "Development Experts: The One-eyed Giants." *World Development* 8, No. 7/8 (July/August 1980): 481-489.
- Goulet, Denis. "Ethics, Culture and Development: Livestock, Poverty and Quality of Rural Life." In *Livestock, Ethics and Quality of Life*, edited by John Hodges and K. Han, 131-156. New York: CABI Publishing, 2000.
- Goulet, Denis. *Survival with Integrity: Sarvodaya at the Crossroads*. Sri Lanka: Marga Institute, 1981.
- Harrison, Lawrence E. *The Central Liberal Truth: How Politics Can Change a Culture and Save It from Itself*. Oxford: Oxford University Press, 2006.
- The Jiu Valley Region: Multi-dimensional Assessment – Romania*. Analytical Advisory Assistance study performed by the World Bank at the request of the Romanian government, 2004. See http://www.avj.ro/node/195193/comfile/download/JiuValleyWBReport2004.pdf?version_id=245578
- Kay, John. *Culture and Prosperity: The Truth About Markets – Why Some Nations Are Rich but Most Remain Poor*. New York: HarperBusiness, 2004.
- Kideckel, David. *Getting By in Post-Socialist Romania: Labor, the Body, and Working Class Culture*. Bloomington: Indiana University Press, 2007(forthcoming).
- Korten, David. *The Great Turning: From Empire to Earth Community*. San Francisco: Berrett-Koehler Publishers, 2006.
- Sachs, Jeffrey. *The End of Poverty: Economic Possibilities for Our Time*. New York: Penguin Press, 2005.
- Santiso, Javier. *Latin America's Political Economy of the Possible: Beyond Good Revolutionaries and Free-Marketeers*. Cambridge, MA: MIT Press, 2006.
- Sen, Amartya. *Development As Freedom*. New York: Anchor Books, 2000.
- Sandu, Dumitru.
- Stiglitz, Joseph E. *Globalization and Its Discontents*. New York: W.W. Norton, 2002.
- Thorup, Cathryn L. and Kinkade, Sheila. *What Works in Youth Engagement in the Balkans*. International Youth Foundation, 2005.
- Woolcock, Michael and Narayan, Deepa. "Social Capital: Implications for Development Theory, Research, and Policy Revisited." In *The Search for Empowerment: Social Capital as Idea and Practice at the World Bank*, edited by Anthony J. Bebbington, Michael Woolcock, Scott Guggenheim and Elizabeth A. Olson, 31-62. Bloomfield, CT: Kumarian Press, 2006.

-
1. Gallagher considera ca aceasta coruptie a liderilor politici, combinata cu apatia cetatenilor au creat un mediu politic propice aparitiei unui conducator demagog, nationalist si autocratic ca si Corneliu Vadim Tudor (vezi capitolul 9 , „Un Mesia pentru Romania?”)
 2. Carti recente ale unor asemenea teoreticieni ai dezvoltarii precum Amartya Sen (2000) , Lawrence Harrison (2006) , William Easterly (2006) , Joseph Stiglitz (2002) , Jagdish Bhagwati (2004) , Jorge Santiso (2006) si John Kay (2004) argumenteaza ca schimbarea autentica trebuie sa vina din interior si sa fie asociata cu un lung si lent proces de schimbare evolutiva. Ca intotdeauna exista este un drum lung de la a recunoaste importanta unui lucru pana la a folosi aceasta recunostere in practici concrete.
 3. Lucrarea prezenta compara practica si filosofia FNO cu unele din ideile principale ale lui Goulet in privinta dezvoltarii. Nu este un program de evaluare standard al FNO. Cateva evaluari exterioare asupra FNO au fost realizate, incluzand un studiu avandu-i ca autori pe Thorup si Kincade (2005). Thorup si Kincade au fost atat de siguri in privinta FNO incat au recomandat organizatiilor din alte tari est europene sa viziteze FNO si sa invete de la ei.
 4. In studiul amanuntit al capitalului social si despre cum Banca Mondiala l-a integrat in gandirea si in munca ei, Woolcock si Narayan discuta un numar de modalitati in care capitalul social este luat in considerare, dar nu exista nici o mentiune a unei organizatii a carei misiuni explicite este sa cultive capitalul social.
 5. Pentru un discurs contemporan despre problemele pe care planurile si muncitorii in dezvoltare pot sa le aduca, vezi Easterly (2006).
 6. Sotii Bates au venit cu pregatire in educatie prin aventura. Ambii fusesera instructori timp de mai multi ani, iar Dana a fost coordonator permanent al programului de educatie prin aventura la Colegiul Gordon din Massachusetts.
 7. Antropologul David Kideckel a petrecut multi ani interactionand cu si studiind clasele muncitoare din Valea Jiului. El scrie ca tranzitia post-socialista pentru acesti muncitori a fost foarte dificila, deoarece ca muncitori in industrie in epoca socialista s-au bucurat de o pozitie importanta si prestigioasa. Acum totusi sunt muncitori intr-o industrie in declin intr-o zona din ce in ce mai uitata din Romania, o realitate ce a rezultat in numeroase dereglari personale si sociale. (Kideckel 2007)
 8. Presa Internationala Unita a raportat pe site-ul sau ca doua milioane de muncitori in strainatate au trimis aproximativ 5 miliarde de dolari in Romania in 2005. Familiile din Valea Jiului beneficiaza enorm de pe urma acestor bani, cu toate ca date oficiale nu exista.

9. Actualul director al cluburilor IMPACT ale FNO, Diana Certan a realizat un numar de cercetari pentru lucrarea sa de masterat despre impactul Viata asupra capitalului social. Ea a folosit un instrument tip sondaj, punand intrebari inainte de saptamana in Viata si apoi iar la sfarsitul saptamanii. Intrebarile au fost adaptate dupa Sondajul Valori Mondiale (Certan 2003 , 6)
10. Mi-a fost spus de un numar de persoane ca voluntariatul a cazut in dizgratie in timpul perioadei comuniste, deoarece in acele vremuri oamenii „trebuiau sa faca munca de voluntariat”. Aceasta practica a dat voluntariatului un nume rau si oamenii s-au bucurat cand zilele „voluntariatului impus” au luat sfarsit.
11. Vezi site-ul FNO pentru mai multe informatii despre acest parteneriat cu Biserica Ortodoxa: http://www.new-horizons.ro/about_us/tradition.asp.
12. Relevant in legatura cu parteneriatul cu Biserica Ortodoxa este faptul ca Dana Bates este intr-un program pentru doctorat pentru a studia teologia celui mai cunoscut teologian al secolului 20 al Romaniei, Dumitru Staniloae. In plus, biroul Patriarhului Bisericii a efectuat un studiu al muncii FNO sfarsind prin a o sustine puternic.
13. Richard Jolly , Dudley Seers si Robert Chambers imi vin in minte.
14. Aceasta e o tema aleasa din tomul orientat post-dezvoltare despre Tirania Participarii. Au afirmat ca retorica participarii si-a facut drum in intreaga literatura si planificare in dezvoltare, dar nu a insemnat mai mult decat oameni fortati sa treaca prin miscarile cerute de intreprinderea de asistenta (Vezi Cooke si Kothari 2001).